

Az iskolai nyelvművelés tehát akkor lehet eredményes, ha a korszerű nyelvészeti ismeretekkel kiegészített, szociolingvisztikai megalapozottságú anyanyelvi nevelés nem a szigorú normaközpontúságra és szabálykövetésre kötelezi a tanulókat, nem üldözi a nyelvjárásosságot vagy a normától eltérő nyelvhasználatot, hanem kompetenssé teszi és felkészíti a diákokat arra, hogy képesek legyenek választani a beszédhelyzetükhöz illő, adekvát nyelvi kódokból. A második kötet gondolatébresztő előadásai többek között ehhez próbálnak segítséget nyújtani.

Steklács János és Szinger Veronika

J. Charles Alderson

Assessing Reading

Cambridge University Press:
Cambridge, 2000, 398 pp.

Charles Alderson *Assessing Reading* című kötete abban a *Cambridge Language Assessment* sorozatban jelent meg, amelynek célja, hogy a nyelvtudás értékelése területén eddig elért elméleti és empirikus kutatási eredmények átfogó, kritikus vizsgálatával hasznos információt nyújtson, mindenekelőtt a nyelvi méréssel foglalkozó gyakorlati szakemberek számára. A sorozat szerkesztőinek, ezen kötet szerzőjének és Lyle Bachmannak, a kitűzött cél megvalósítása iránti eltökéltséget jelzi többek között az a tény is, hogy 2000-ben Alderson kötetén kívül két másik, az *Assessing Reading*-hez hasonlóan a nyelvtudás egy-egy aspektusának értékelésével foglalkozó alkalmazott nyelvészeti írásmű is megjelent (John Read *Assessing Vocabulary* és Dan Douglas *Assessing Languages for Specific Purposes*), majd röviddel azután, az érdeklődő olvasó nagy öröme, ez év júliusában a sorozat tovább bővült egy újabb nyelvi készségnek, a hallás utáni megértés készségének az értékelését feldolgozó kötettel (Gary Buck *Assessing Listening*, 2001).

Az itt ismertetett kötet, amint azt a címe is jelzi, az olvasási készséget vizsgálja, ennek a nyelvi készségnek a mérésével és értékelésével kapcsolatos, olykor korántsem könnyen megválaszolható kérdésekben nyújt eligazodást a sorozat célkitűzésével összhangban, a téma iránt általában érdeklődő olvasó számára éppúgy, mint azok számára, akik olvasási tesztek összeállításában a mindennapi gyakorlat szintjén érintettek, legyen szó akár osztálytermi felhasználás, nyelvvizsga vagy alkalmazott nyelvészeti kutatás céljából készülő tesztekéről. A könyv előszavában, a nyelvi mérés területén a szerzőhöz hasonlóan a világ egyik vezető szak tekintélyének számító Lyle Bachman nem ok nélkül jegyzi meg, hogy az ún. nyelvi készségek közül az írott szöveg értésének a készsége, vagyis az olvasási készség a legalaposabban kutatott, ugyanakkor a legrejtélyesebb készség is. A különböző tudományterületeken dolgozó kutatók, beleértve nyelvészeket, pszichológusokat, oktatási szakembereket és második nyelv elsajátításával foglalkozó kutatókat is, számtalan megközelítést alkalmaztak már az olvasás bonyolult folyamatának feltárására, aminek következtében a készség óriási szakirodalmi háttérrel rendelkezik. Ennek ellenére úgy tűnik, a kutatási eredmények mindmáig nem adnak egyértelmű választ az eredményes és hatékony olvasás elsajátításának számos alapvető kérdésére.

Az *Assessing Reading* szerzője, Charles Alderson, széles körű tapasztalattal rendelkezik mind az olvasási készség tanítása, mind annak mérése és értékelése területén, és maga is számos kutatást végzett mindkét területen. Kiemelkedő szaktudása és az évek során szerzett sokrétű tapasztalata teszi lehetővé számára, hogy az olvasáskutatás szakirodalmában fellelhető, esetenként eltérő módon értelmezett fogalmak, szakkifejezések, elképzelések, kutatási eredmények közül hozzáértően szűrje ki, és egy kötet kereteinek lehetőségein belül eredményesen összegezze azokat, amelyek a készség értékelése szempontjából a legfontosabb-

nak tekinthetők. E minden bizonnyal nem könnyű szerzői feladat sikeres megoldásának eredménye ez a rendkívül sok hasznos információt nyújtó, a maga nemében kissé vaskosnak számító kötet, amelynek tartalma azonban a könyv szerkezetének, téma-megközelítésének és nem utolsósorban a szerző által használt nyelvezet stílusának köszönhetően az olvasó számára könnyen követhető. Fontos jellemzője még a könyvnek, hogy a gyakorlati alkalmazást közvetlenül érintő kérdéseket a szerző mindenütt valós olvasási tesztekkel vett példákkal illusztrálja.

A kötet kilenc fejezetre tagolódik. Az első két fejezet (The nature of reading; Variables that affect the nature of reading) áttekintést nyújt, egyrészt a különböző olvasáselméleti modellekről, az olvasás természetére vonatkozó eddigi elképzelésekről, másrészt az elméleti modelleket kiegészítő, azokat alátámasztó vagy cáfoló empirikus kutatásokról, vizsgálati megközelítésekről. Ez a két fejezet olyan alapvető kérdésekre keresi a választ, mint például: mit jelent az, hogy valaki tud olvasni, más szóval, mit értünk az olvasási készség fogalmán, milyen alkotóelemekből áll ez a készség, valójában mit csinálunk, amikor olvasunk, milyen feladatok, tevékenységek, készségek jellemzik az olvasás folyamatát, mely tényezők befolyásolják magát az olvasási folyamatot és annak eredményességét – hogy csak néhányat említsünk a felvetett kérdések közül. A következő fejezet (Research into the assessment of reading) a nyelvi tesztek fejlesztésével és értelmezésével kapcsolatos főbb kutatási eredményeket összegzi, elsősorban az olvasási készség értékelését befolyásoló változókra koncentrálna (pl. az olvasó kulturális ismerete és egyéb háttértudása; az olvasott szöveg hossza, témája, műfaji sajátosságainak és információs szerkezetének ismerete; a tesztkérdések típusa, nyelvezete).

A negyedik fejezetben (The reader: defining the construct of reading ability) a szerző áttér a tesztkészítés gyakorlati kérdé-

seinek vizsgálatára. Fő célja, hogy feltárja az olvasási elméletek, a valós életben történő olvasás és a készség értékelése közötti kapcsolatot. Először a mérés/értékelés tartalmát a gyakorlat szintjén meghatározó, ún. teszt-specifikációk és az olvasás elméleti konstruktuma közötti kapcsolatot vizsgálja. Valós példákkal (pl. a DIALANG projektum, a Cambridge First Certificate, és az IELTS dokumentumai) illusztrálja azokat a lehetséges módokat, ahogyan az olvasás konstruktuma(i) konkrét olvasási céloknak megfelelő feladatok és szövegek formájában a teszt-specifikációban megjeleníthető(k). Az ötödik fejezet azután (A framework for test design) Bachman és Palmer modellje alapján (*Language Testing in Practice*. Oxford, 1996) felvázol egy olyan tesztkészítési keretet, amelyen belül egy adott olvasási teszt feladatai, a mérés során alkalmazott eljárások, azok jellemzői összevethetők valós életben előforduló olvasási feladatokkal, illetve azok jellemzőivel. Ennek illusztrálására a hatodik fejezetben (Tests in the real world: test purposes) a szerző részletesen elemez négy olyan szituációt, amelyekben az olvasási készség mérésére különböző célból kerül sor. Az elemzés során összehasonlítja a vizsgaszituációkban alkalmazott olvasási feladatokat azokkal a valós olvasási feladatokkal, amelyekre vonatkozóan a tesztkészítők a vizsgaszituációban alkalmazott feladatok eredményeiből következtetéseket vonnak le. Hangsúlyozza, hogy egy adott feladattípus kiválóan alkalmas lehet egy bizonyos értékelési célra, de kevésbé (vagy egyáltalán nem) egy másikra, amit a feladatírók a tesztkészítés során nem hagyhatnak figyelmen kívül. E fontos szempontnak Alderson nyomátékokat ad azzal is, hogy egy teljes fejezetet szán az olvasási készség hagyományos és újabb, a kommunikatív szemléletet jobban tükröző, alternatív mérési módszereinek vizsgálatára, a vonatkozó kutatások áttekintésére (Techniques for testing reading).

Az utolsó két fejezet az olvasási készség két olyan aspektusát vizsgálja, amelyek az

értékelés szempontjából a mai napig talán a legnagyobb kihívást jelentik kutatók és más szakemberek számára. Az egyik a készség fejlődési szakaszainak, az olvasási teljesítmény különböző szintjeinek meghatározása (The development of reading ability), míg a másik, az utóbbi évek számos kutatását motiváló terület az olvasás során alkalmazott stratégiák és folyamatok kérdése, illetve a feltételezett olvasási stratégiák mérési/értékelési lehetőségei (The way forward: Assessing the interaction between reader and text: processes and strategies). Alderson rámutat, hogy az olvasási készség feltárásában való továbbfejlődés érdekében az értékelésnek túl kell lépni a hagyományos eljárásokon, és hasonlóképpen a kutatás szempontjából is új módszerek alkalmazására van szükség. A kötet az olvasáskutatás jövőbeni lehetséges irányainak felvázolásával zárul (pl. a számítógépes értékelés lehetőségei).

A fentiek tükrében az *Assessing Reading* hasznos olvasnivalóként ajánlható a területtel ismerkedő, és az azt mélységében jól ismerő, tapasztalattal rendelkező kutató és gyakorlati szakember számára egyaránt.

Cseresznyés Mária

Jancsó–Pintér–Suba–Surányi–Szántó Cultural Relations

Budapest: Akadémiai Kiadó, 2001.
324 p.

Ez az angol nyelvtanulók számára készült könyv a hátoldali tájékoztató vállalása szerint a „modern nyelvtanulás elengedhetetlen területére ad betekintést azáltal, hogy az angolszász történelmi, politikai, társadalmi, földrajzi és kulturális ismeretek elsajátításához nyújt segítséget” – s valóban, régi hiányt, ráadásul élvezetesen, pótol ezzel.

Noha nemrégiben nemcsak külföldi kiadásban (*The Oxford Guide to British and*

American Culture, Oxford University Press 1999), hanem magyar szerzőtől is megjelent e területen néhány olyan mű, amely ötvözi a kellemest a haszonnal, mint például Bart István két, angol, illetve amerikai *Kulturális szótára* (Budapest: Corvina, 1998, 2000), vagy Bán Zsófia *Amerikánere* (Budapest: Magvető, 2000), nem született még olyan könyv, amely a jelen angolszász kultúráját szintetizálva mutatta volna be.

A korábbi, jól ismert könyvek, legyenek azok honi, egyetemi vagy külföldi kiadványok, melyeket általában a szaktudós szerzők többnyire egyirányú elmélyültsége jellemez (például Ilonszki *Westminsteri változatok. Az angolszász országok politikai rendszerei*, Budapest: Aula, 1999), a felvételizni szándékozó középiskolások vagy egyetemi gólyák civilizáció-kursusához mindennapi tankönyv gyanánt nem praktikusak. Más probléma merül fel a közismert *Spotlight*-sorozat kapcsán: e dinamikus, kezdőknek szánt vékonyka, csupakép könyvek ugyan iránymutatóak lehetnek fotóik vagy témaválogatásuk okán, azonban a közölt információk mennyisége, tartalma, árnyalása, feldolgozása nyilvánvalóan kevés nyelvi-szellemi kihívást jelent (sőt kell, hogy jelentsen) a haladó nyelvtanulók számára.

Egy országismereti vagy civilizáció-tankönyv összeállításának mindenkor nehézsége nyilvánvalóan abban rejlik, hogy sikerül-e megtalálnia az egyensúlyt a szükséges mélységű, de széles spektrumú, horizontális ismeretközlésben anélkül, hogy felszínessé és unalmassá válna. Nem elhanyagolható körülmény, hogy a fakultációsok, előkészítőssők, gólyák rétegének már semmiféle személyes tapasztalata nincs a hazai „ancien regime”-ről, és meglehetősen közömbös a politikai felépítménnyel, közélettel szemben. Ezért nem tűnnek feleslegesnek a könyv magyarországi viszonyokkal való összevetésre ösztönző feladatai.

A *Cultural Relations* öt tanár-írójának válasza erre az összetett kihívásra kifejezetten érdekes és közel tökéletes.

A kötetben a négy nagy angolszász ország négy nagy fejezetet foglal el, amelyek